

УДК 324: 342.573(477)

ББК 66.024

ІНСТИТУТ МІСЦЕВОГО РЕФЕРЕНДУМУ В УКРАЇНІ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОНОВЛЕННЯ ЙОГО КОНСТИТУЦІЙНОЇ МОДЕЛІ

С. М. Дерев'янку

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380 (342) 596-146; e-mail: smder@ukr.net*

Аналізуються особливості української національної конституційної моделі політико-правового інституту місцевого референдуму. Висловлені міркування про правові підстави та політичну доцільність оновлення конституційних норм і приписів, щодо безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою та сформульовані конкретні пропозиції про внесення відповідних змін до чинної Конституції України.

Ключові слова: конституція, моделювання, місцева (локальна) демократія, місцевий референдум.

Новий імпульс політичній модернізації українського суспільства, зокрема побудові ефективної системи територіальної організації влади, повинно надати завершення процесу внесення змін до чинної Конституції України щодо децентралізації влади. Ця широкомасштабна реформа передбачає, насамперед, перерозподіл та чітке розмежування повноважень державної влади та місцевого самоврядування, передачу більш широкого кола функцій, а відтак – повноважень та ресурсів до системи місцевого самоврядування, повернення значної частини владних повноважень безпосередньо народу. Такий підхід відповідає основним принципам Європейської хартії місцевого самоврядування, євроінтеграційним прагненням України.

Ефективність здійснюваних реформ істотно залежить від залучення громадян до участі в публічному житті на місцевому рівні. Серед апробованих світовою спільнотою демократичних політичних інститутів одне з чільних місць належить референдуму, що дозволяє ефективно вирішувати найбільш важливі, соціально значущі проблеми суспільного та державного життя. Саме місцевий референдум покликаний вирішувати й найбільш гострі, важливі та проблемні питання локального (місцевого) значення, за винятком тих, з яких відповідно до Конституції України проведення референдуму не допускається.

Однак, застосування цієї форми безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою нині є проблематичним.

6 листопада 2012 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про всеукраїнський референдум», у зв'язку з чим втратив чинність Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. Оскільки окремого Закону України «Про місцевий референдум» донині у державі не прийнято, громадяни фактично позбавлені можливості реалізації конституційного права брати участь у місцевому референдумі та права на участь у здійсненні місцевого самоврядування через вирішення питань місцевого значення шляхом місцевого референдуму. Загальні положення про місцевий референдум на сьогодні містяться лише в Конституції та Законі України «Про місцеве самоврядування».

Нагальні потреби та перспективи розробки та впровадження належного законодавчого підґрунтя функціонування інституту місцевого референдуму як пріоритетного, дієвого та прозорого механізму прямого волевиявлення членів територіальних громад вимагає й уточнення задекларованих конституційних норм і приписів у контексті очікуваного оновлення Основного Закону держави. Доктринальні засади таких змін напрацьовані достатньо широко українськими вченими – правниками й політологами, цінним є й узагальнення відповідного досвіду, нагромадженого в зарубіжних державах.

Оновлення Основного Закону держави набуло реального змісту з ухваленням Верховною Радою України закону про внесення змін до Конституції України в частині правосуддя. Водночас вважаємо, що на зріла потреба не тільки внесення часткових змін, а й якісного, системного оновлення Основного Закону держави, і відкладати його на невизначену перспективу не варто. Хоча чимало політиків твердять, що здійснення будь-яких змін в умовах воєнного конфлікту не на часі. Складні реалії політичного життя держави, вважаємо, не повинні стати на заваді пошуку нової конституційної моделі.

Поза політичною кон'юнктурою слід вибудувати національну модель, яка відповідала б вимогам часу, здобуткам і сучасному рівню світового конституціоналізму, української політико-правової думки, перспективам розвитку України в контексті реалізації вимог і цінностей Революції гідності. За правовими суперечками, що в останні роки часто супроводжувались довільним тлумаченням норм правового регулювання оновлення Основного Закону держави, здебільшого криються глибинні мотиви конфлікту у політикумі, є перебільшенням і твердження про підтримку загалом громадянами потреби та шляхів проведення таких змін [5, с. 36-37].

Упродовж останніх десяти років сказано й написано, зокрема й автором [1], чимало про необхідність й доцільність, глибину (нова Конституція України, нова редакція чинної, внесення змін) та формат здійснення (прийняття Верховною Радою України, всеукраїнським референдумом чи всеукраїнським референдумом за народною ініціативою, Конституційною Асамблеєю, Установчими Зборами) системних конститу-

ційних змін, напрацьовані й конкретні пропозиції, які опубліковані у різних виданнях.

Більше того, прецедент ухвалення конституційних змін у частині правосуддя в парламенті без широкого обговорення в експертних колах, громадянському суспільстві ще раз переконує в тому, що оновлення Основного Закону й ухвалення нової Конституції мають здійснюватися лише через інститути установчої влади народу.

Тому розробка цих проблем не тільки набуває теоретичного значення, а й стає важливим практично-політичним завданням у пошуку оптимальних шляхів і напрямів державно-правового будівництва, становлення громадянського суспільства.

Актуалізує це й набуття чинності з 1 вересня 2017 року Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом. Корисним стало б запозичення кращих надбань світової правової й політичної думки та практики, зокрема держав-членів ЄС, нагромадженого у них досвіду конституційного регулювання місцевого самоврядування та функціонування форм безпосереднього залучення громадян до участі в публічному житті на місцевому рівні.

Це спонукає висловити власні міркування щодо доцільності оновлення, зокрема національної конституційної моделі політико-правового інституту місцевого референдуму, переглянути, уточнити й конкретизувати окремі положення та сформулювати пропозиції про внесення відповідних змін до Конституції України, що видається науково і практично вагомим.

Насамперед, констатуємо, що новітня історія українського державотворення наповнена спробами запровадження різних концептуальних підходів до інституціоналізації, конституціоналізації та реформації інституту місцевого самоврядування. Проте його діюча конституційна модель, як і прагнення її корекції, виявились неефективними. Численні зміни до чинного Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (з часу його прийняття у 1997 році вже ухвалено 113 Законів України про внесення змін до нього [2] та низка законопроектів чекає свого розгляду Верховною Радою України), значний масив нерідко неузгоджених підзаконних нормативно-правових актів також не створили необхідних умов для вдосконалення системи територіальної організації влади. Як наслідок, зберігаються суттєві відмінності між конституційним та фактичним статусом місцевого самоврядування.

Тому маємо підстави констатувати, що, хоча у Конституції і закріплений високий статус територіальних громад, на сьогодні в Україні зберігається дуже консервативна, пострадянська версія організації місцевого самоврядування. Це коли територіальні громади потенційно мають права, але не мають можливостей їх повноцінно реалізувати.

Збільшення впливу і ролі місцевих рад суттєво нівелюється надмірною політизацією їх діяльності, жорстким протистоянням депутатських

фракцій і груп, що часто дезорганізує їх конструктивну роботу, часом породжує ідеї сепаратизму й федералізації. Спостерігається правовий нігілізм у здійсненні своїх повноважень місцевими органами виконавчої влади, що порушує загалом систему функціонування виконавчої влади у державі. Чимало громадян штучно усунуто від участі у вирішенні проблем громад через епізодичність та неефективність використання законодавчо закріплених форм безпосередньої демократії, зокрема місцевих референдумів.

За цих умов перспективи формування і функціонування ефективної системи територіальної організації влади значною мірою пов'язані з істотним розширенням застосування форм народного волевиявлення, безпосереднього залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення у межах Конституції та законів України. Загалом же слід констатувати, що політико-правовий інститут місцевого референдуму надто повільно, але все ж поступово утверджується у свідомості загалу громадян як можливий і реальний засіб вирішення проблем місцевого значення.

Місцевий референдум як політико-правовий інститут повинен стати дієвою формою прийняття територіальною громадою – базовим, первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, рішень з питань, що належать до його відання, шляхом прямого голосування.

Загалом, за даними Міністерства юстиції України, зібраними, проаналізованими й систематизованими з 1991 року, в Україні попри недосконалість нормативно-правової бази, по червень 2012 року було проведено 165 місцевих референдумів. З них за останні п'ять років – 50 по всій країні: у 2006 р. було проведено 5 референдумів, у 2007 р. – 13 референдумів, 2008 р. – 12 референдумів, 2009 р. – 5 референдумів, 2010 р. 9 референдумів, 2011 р. – 3 референдуми, до червня 2012 р. – 3 референдуми. Більшість цих референдумів проводилися за ініціативи місцевої влади у зв'язку із змінами в адміністративному поділі, тобто тоді, коли закон імперативно вимагає проведення референдуму [8, с. 5].

У територіальному розрізі найбільше місцевих референдумів (понад 10 у кожній області) проведено у Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Рівненській областях. Жодного місцевого референдуму дотепер не відбулося у 6 областях – Дніпропетровській, Запорізькій, Луганській, Полтавській, Херсонській та Черкаській. Більшість місцевих референдумів відбувалися у масштабах тих адміністративних одиниць, які можна прирівняти до територіальних громад (сіл, селищ, міст, а також сільських, селищних і міських рад) [6, с. 36-37]. Після проголошення незалежності України лише 7 місцевих референдумів було проведено у межах адміністративних районів, 2 – областей і ще 2 – районів у містах.

Проте, як вважає більшість учених і політиків, проводяться (частіше ініціюються) місцеві референдуми в Україні епізодично та й здебільше

шого неефективно. Такі референдуми, радше спроби їх ініціювання, перетворились на засіб боротьби конкурентних, перш за все регіональних, політичних еліт за право бути чи стати «господарями територій».

Жорстка конкуренція місцевих політичних еліт відбувається і під час епізодичного проведення місцевих референдумів із регіональних проблем. Протестний характер мають ініційовані переважно громадськими організаціями за підтримки окремих політичних партій місцеві референдуми щодо висловлення недовіри міським, селищним та сільським головам чи відповідним радам, проти прагнення фінансово-промислових груп заволодіти землею чи об'єктами комунальної власності, з екологічних проблем окремих територій.

Характеризуючи стан конституційного регулювання політико-правового інституту референдуму в чинному Основному Законі держави, вважаємо, доцільно твердити про існування української національної «конституційної моделі референдуму». Проблема моделі референдуму в теоретичному і практичному аспектах розробляли українські та зарубіжні вчені (здебільшого у вигляді систематизації відповідних конституційних норм). Про створення ж власне моделі вчені заговорили лише з кінця 80-х років минулого століття, що пов'язано з поширенням у гуманітарних науках, зокрема в політичній і правничій, методів природничих наук.

Окремі елементи конституційної моделі референдуму аналізуються у більшості праць, присвячених цьому політико-правовому інституту. Із спеціальних досліджень, у яких здійснені спроби побудови такої моделі, назвемо праці вчених-правників: українських – М.В. Оніщука, В.Ф. Погорілка, А.П. Ставнічук, В.Л. Федоренка, російських – В.В. Маклакова, В.М. Руденка, Г.В. Сінцова, та інших.

Погодимось із Г.В. Сінцовим, що такий підхід, коли в законодавстві кожної країни виділяють тільки одну модель референдуму, не досліджуючи її структуру і не вникаючи в специфіку кожної конкретної ситуації проведення референдуму, є не зовсім доцільним, а тому «створення універсальної концепції моделі інституту референдуму дозволить легко провести конституційно-правовий аналіз законодавства будь-якої країни світу з метою виявлення тих чи інших особливостей інституту референдуму» [11, с. 4].

Вихідним є положення, що Конституція України є основою конституційно-правового регулювання інституту місцевого референдуму, оскільки сутнісно визначає зміст інституту місцевого референдуму як пріоритетної форми народного волевиявлення. Основний Закон не містить визначення поняття «місцевий референдум», як і інших видів народного волевиявлення, та й самого політико-правового інституту референдуму загалом. Проте, принципово важливим є сам факт конституційного закріплення «місцевого референдуму» як самостійного виду референдуму. До речі, на відміну від загальнодержавного / загальнонаціонального рефе-

рендуму, лише поодинокі конституції світу знають інститут локального чи регіонального референдуму.

Чітко виписану формалізовану модель референдуму, закріплену у чинній Конституції України, знаходимо в абзаці шостому пункту 3 мотивувальної частини «Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008» [10].

Аналіз норм чинної Конституції України дає підстави виокремити із загальної національної конституційної моделі референдуму модель власне місцевого референдуму. Вона включає більшість приписів, які стосуються конституційного інституту референдуму загалом, хоча є й специфічні, притаманні власне місцевому референдуму як окремому виду референдумів в Україні.

Виписана судьями Конституційного Суду України конституційна модель референдуму – досить змістовна, але може бути розширена структурно новими елементами. «Референдною» у чинній Конституції України [3] вважаємо насамперед преамбулу, в якій акцентовано на доле-носності схвалення всенародним голосуванням 1 грудня 1991 року Акту проголошення незалежності України. Відомо, що в цей день проводились місцеві референдуми на Закарпатті і в Криму, попри неоднозначні їх результати, населення цих регіонів висловилося за підтримку незалежності Української держави.

Далі, це закріплене частиною першою статті 5 Конституції України засадниче положення про безпосередній характер здійснення влади народом – як носієм суверенітету і єдиним її джерелом, конкретизоване статтею 69, у якій референдум визначено як форму безпосередньої демократії, засіб здійснення народного волевиявлення.

Право громадян «брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» гарантовано у частині першій статті 38, віковий ценз набуття та підстави обмеження права голосу на референдумах вичерпно обумовлені у статті 70.

Організація і порядок проведення референдумів віднесені Основним Законом держави до сфер, що визначаються виключно законами України (пункт 20 частини першої статті 92). До загальних віднесемо й конституційний припис про недопустимість проведення референдуму щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії (стаття 74).

За Конституцією України організація і проведення місцевих референдумів належить до відання Автономної Республіки Крим (пункт 2

частини першої статті 138), їх проведення забезпечують територіальні громади села, селища, міста (частина перша статті 143).

Для розуміння сутності референдуму – як інституту територіальної демократії – важливим є конституційне положення, за яким «місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи» (частина третя статті 140 Конституції України).

Натомість, на відміну від всеукраїнських референдумів, конституційно не визначені суб'єкти ініціювання проведення місцевого референдуму та суб'єкти, уповноважені призначати такий референдум.

Отже, закріплена Конституцією України модель місцевого референдуму, як правового інституту, є змістовною, загалом створює конституційні основи для прийняття громадянами України шляхом голосування рішень із важливих питань місцевого значення. За кожним із конституційних положень і приписів – втілення національної ідеї та узагальнення досвіду українського державотворення, практики використання референдної демократії як пріоритетної форми безпосереднього народовладдя, надбань вітчизняних учених-конституціоналістів та політологів, багатого світового досвіду з огляду на українські реалії.

Проте, незважаючи на чіткість конституційних приписів, виникає низка проблем з огляду на практику проведення, радше ініціювання місцевих референдумів, вивчення досвіду їх конституційного закріплення у зарубіжних державах. У формуванні такої моделі, крім правової, є й істотна політична складова, оскільки чимало конституційних положень під час їх прийняття були результатом компромісів між різними політичними силами у парламенті. Зауважимо, що чимало оригінальних ідей було висловлено, але вони або не отримали підтримки, або навіть «загубились» при обговоренні і голосуванні окремих статей Основного Закону України під час його прийняття, про що свідчить ретельний аналіз стенограм пленарних засідань Верховної Ради України за 1996 рік.

Окремі з цих ідей відроджуються нині в новітніх проектах конституційних змін. Низку нових змістовних підходів означено у **«Концепції системного оновлення конституційного регулювання суспільних відносин в Україні»**, розробленого ще 2008 р. робочою групою Національної конституційної ради під керівництвом М.І. Ставнійчук [4]. На удосконалення конституційної моделі референдуму спрямовані й конкретні пропозиції проектів Законів України про внесення змін до Конституції України, офіційно зареєстрованих у Верховній Раді України чи іншим чином оприлюднених впродовж останніх десяти років.

Прагненням створення такої моделі на основі аналізу українського національного законодавства про референдуми та досвіду зарубіжних держав є окремі авторські спроби здійснити порівняльний аналіз конституційних моделей референдуму в Україні та державах-членах Євро-

пейського Союзу, адже сам інститут референдуму – це продукт власне європейської цивілізації. Змістовним є узагальнююче видання, створене співробітниками Лабораторії законодавчих ініціатив за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні [9].

Зауважимо, що більшість країн ЄС за формою правління – республіки, де главою держави є президент, а законодавчим органом – парламент. Кожна з держав живе за власною конституцією, типовим, хоча, із врахуванням традицій національного державотворення, є й адміністративно-територіальний устрій, однак істотно різняться форми організації місцевого самоврядування.

Загалом, у конституційних системах досліджуваних європейських держав інститут референдуму – багатоманітний, норми його правового регулювання характеризуються значною строкатістю. Широта норм конституційного регулювання підстав, порядку проголошення та проведення референдумів місцевих референдумів в окремих державах не є однаковиими як за обсягами, так і за змістом, залежно від особливостей національного державотворення, правових традицій, досвіду застосування цієї форми безпосередньої демократії. Детально виписані конституційними актами, ці норми конкретизовані у конституційних (органічних) законах про референдуми, які прийняті у більшості держав ЄС.

Для типологізації моделей референдуму використаємо запропоновану українським ученим-правознавцем М.В. Оніщуком систему критеріїв типології референдної демократії. Основними з них є: 1) тип демократії, який утвердився в суспільстві; 2) тип держави; 3) тип правової системи, у якій діє конституційний режим референдної демократії; 4) тип конституціоналізму, який сприяв утвердженню та розвитку референдної демократії; 5) тип правової культури у сфері народовладдя та референдних правовідносин зокрема [7, с. 226]. Підставою для їх виділення є узагальнення досвіду проведення референдумів у світі, що дозволяє розширити уявлення про багатоманітність основних типів (моделей) референдумів, зокрема, й місцевого.

Виділяючи формалізовані ознаки, зауважимо, що єдиної конституційної моделі референдуму у державах Євросоюзу не створено, не містять її й Лісабонський договір від 13 грудня 2007 р. Тому, очевидно, слід розрізняти конституційні моделі окремих європейських держав, національні варіанти яких є настільки специфічними, що сформулювати єдину формалізовану модель інституту референдуму, тим більше «абсолютної» безпосередньої демократії, очевидно, можливо тільки досить умовно.

Отже, конституційні моделі референдуму України та країн Центральної та Східної Європи в істотних рисах збігаються. Пояснення знаходимо у типовості основних норм конституційного регулювання у пострадянських і постсоціалістичних країнах. Систематизація конституційних норм за допомогою порівняльно-типологічного методу дозволяє формалізувати їх сукупність у вигляді моделі, елементи якої мають схожі

ознаки, є інституційно визначальними і стійкими, розвинуті у конституційних (органічних) законах. Створення та використання таких моделей загалом відповідає цілям зближення (уніфікації) правового регулювання референдних правовідносин, завданням інтеграційного розвитку європейських держав, потребам і перспективам адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Тому, враховуючи національні правові традиції, світовий досвід конституційного регулювання інституту місцевого референдуму, вважаємо, що до тексту оновленої Конституції України доцільно внести такі зміни:

1. Конституція України (стаття 5) проголошує, що «народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Оскільки текст конституції прямо не розкриває суті поняття «безпосередньо», можна використати положення конституційних актів низки зарубіжних держав про те, що народ здійснює владу безпосередньо через «вільні вибори та референдуми», а також делегує здійснення своєї влади державним органам та органам місцевого самоврядування. Пропонуємо частину першу статті 5 викласти у такій редакції: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо **через вільні вибори та референдуми і делегує її здійснення державним органам та органам місцевого самоврядування**».

2. До статей розділу III Конституції України «Вибори. Референдум» пропонуємо наступні зміни.

По-перше, доцільно внести типову для інших країн норму, за якою референдум вважається таким, що відбувся, якщо у голосуванні взяло участь більше половини громадян, які мають право брати участь у референдумі.

По-друге, рішення вважаються прийнятими, якщо за них проголосувало більше половини громадян, які взяли участь у голосуванні.

Ці норми з визначенням різного співвідношення чисельності громадян, які беруть участь у голосуванні, і тих, хто підтримав винесене на референдум питання, містять конституції ряду зарубіжних держав. Вони є позитивом щодо статті 41 попереднього Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», за якою при встановленні результатів референдуму аналогічні параметри використовуються для визнання відповідними комісіями референдуму таким, що не відбувся.

По-третє, ввести до розділу III нову статтю про обов'язковість рішень референдумів. У конструкції статті доцільно використати положення частини третьої статті 1 Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» про те, що «закони, інші рішення, що прийняті референдумом, не потребують будь-якого затвердження державними органами», доповнивши її словами «і є **обов'язковими для виконання ними**».

Підтримуємо також окремі пропозиції, які сформульовані нещодавно А.П. Ставнійчук щодо внесення змін до статей 7, 71, 140 Конституції України, що мають забезпечити впровадження і розвиток концепції системного загального конституційного підходу до конституювання народного волевиявлення на усіх рівнях конституційного ладу, зокрема, на місцевому рівні [12, с. 13]. Це дасть змогу поширити на конституційному рівні й на референдум гарантовані Основним законом засади і принципи загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Отже, очікуване оновлення суспільних відносин, зміну політичної і правової систем пов'язують із проведенням системних конституційних змін. Незважаючи на комплексний характер конституційного регулювання, залишаються невирішеними підказані національним і зарубіжним досвідом проблеми чіткого визначення у Конституції України основних принципів, видів та предметів референдумів і, головне, механізму та гарантій реалізації їх рішень. Пропоновані зміни, на нашу думку, певною мірою дискусійні, все ж – найважливіші, з огляду на потребу вдосконалення національної конституційної моделі місцевого референдуму. Їх внесення відповідатиме національним правовим традиціям, європейським і світовим демократичним стандартам, Вони є реальними для прийняття попри політичні незгоди законотворців і сподіваємось будуть підтримані.

Принципово важливим вважаємо те, що проповані суб'єктами права законодавчої ініціативи конституційні зміни мають проходити якомога ширше обговорення на національному та міжнародному рівнях. При цьому недоцільним механічне виконання рекомендацій чи перенесення зарубіжного досвіду на національний ґрунт.

Сформована з сукупності норм і приписів чинної Конституції України національна модель політико-правового інституту місцевого референдуму повинна стати основою оновленого законодавства про референдуми. Насамперед, нагальним є ухвалення Закону України «Про місцевий референдум». Вимога про його прийняття внесена до частини другої статті 78 та частини третьої статті 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» Законом України № 995-VIII від 04 лютого 2016 р. [2]. Це дало б змогу усунути існуючу невідповідність між задекларованими конституційними нормами і реальною конституційною правозастосовчою практикою, коли глибинна політико-правова трансформація інституту місцевого референдуму не супроводжується відповідними і своєчасними законодавчими новаціями.

Також слід прийняти окремі закони, якими регламентувати порядок здійснення місцевої ініціативи та інших форм безпосередньої демократії. Істотних змін та, очевидно, й уніфікації потребує нормування інститутів локальної демократії й у Статутах територіальних громад. Це наповнило б реальним змістом засадничі конституційні норми про здій-

снення влади народом, зробило б український народ не об'єктом, а активним суб'єктом правотворення, громадян – членів територіальних громад – повноправними учасниками здійснення муніципальної влади.

Література

1. Дерев'янка С.М. Політико-правові засади референдумів в Україні: монографія / С.М. Дерев'янка; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. – 847 с.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: [Прийнятий 21 травня 1997 року № 280/97-ВР] [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170; поточна редакція – Редакція від 25.04.2018 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Конституція України: [Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1996. – № 30. – Ст. 141; поточна редакція – Редакція від 30.09.2016. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Концепція системного оновлення конституційного регулювання суспільних відносин в Україні: проект [Електронний ресурс] // Главред. – 2008. – 24 квітня. – Режим доступу: <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2008/04/23/190045-9.html>.
5. Кресіна І. Віче як інститут установчої влади в новій Конституції України / І. Кресіна, С. Дерев'янка // Віче. – 2016. – № 11-12. – С. 36-40.
6. Місцеві референдуми в Україні: теоретичні та нормотворчі аспекти: Матеріали «круглого столу», 23 липня 2009 р., м. Київ / В.Л. Федоренко, І.В. Ляшко, В.Д. Базілевич та ін. – К.: СПД Москаленко О.М., 2011. – 137 с
7. Оніщук М.В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики: монографія / М.В. Оніщук. – К.: Вид-во Європейського університету, 2009. – 450 с.
8. Проблеми проведення місцевих референдумів в Україні. Аналіз законопроекту Про місцевий референдум в Україні № 7082 та пропозиції громадських експертів // “Часопис “ПАРЛАМЕНТ”. – 2012. – № 1. – С. 5-8.
9. Референдуми в Європейському Союзі / О.Д. Чебаненко, О.Ю. Гришук, Н.В. Колодяжна [за ред. Д.С. Ковриженка]. – К.: ФАДА, ЛТД, 2007. – 186 с.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої ст. 5, ст. 69, частини другої ст. 72, ст. 74, частини другої ст. 94, частини першої ст. 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референду-

- мі) [від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008. Справа № 1-2/2008] // Офіційний вісник України. – 2008. – № 32. – Ст. 1056.
11. Синцов Г.В. Современные конституционно-правовые модели института референдума в зарубежных странах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / Г.В. Синцов; Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования “Пензен. гос. ун-т”. – Пенза, 2009. – 59 с.
12. Ставнійчук А.П. Місцевий референдум як форма безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою: автореф. дис. .... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Анастасія Петрівна Ставнійчук; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2017. – 18 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 30. 04. 2018 р.
Рекомендовано до друку д. політ. н., професором **Монолатієм І. С.**,
д. політ. н., професором **Гоном М. М.** (Рівне)*

**INSTITUTE OF LOCAL REFERENDUM IN UKRAINE:
EXPEDIENCY AND PERSPECTIVES TO UPGRADE
ITS CONSTITUTIONAL MODEL**

S. M. Derevianko

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
76025, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenko, 57
tel.+380 (0342) -59-61-46; e-mail: smder@ukr.net*

The peculiarities of the Ukrainian national constitutional model of the political-legal institute of the local referendum are analyzed. The stated arguments about the legal grounds and the political expediency of updating constitutional norms and regulations concerning the direct implementation of the municipal government by the territorial community and formulating specific proposals for making appropriate changes to the current Constitution of Ukraine.

Key words: *Constitution, modelling, local democracy, local referendum.*